

Małgorzata Plecka*

Akademia Pomorska w Słupsku

PERSONALNY WYMIAR BEZPIECZEŃSTWA EKONOMICZNEGO

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono rozważania dotyczące różnych wymiarów bezpieczeństwa ekonomicznego człowieka. Zdefiniowano i opisano podstawowe urzędowe granice dochodowe, których osiągnięcie pozwoli człowiekowi zapewnić nie tylko przetrwanie (w sensie egzystencji), lecz także rozwój. Podkreślono, że państwo powinno zapewniać właściwe warunki ekonomiczne do rozwoju człowieka, gdyż stanowi ono podstawę do rozwoju nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy. W globalnym świecie, w którym najważniejsza jest przewaga konkurencyjna, to człowiek i jego umiejętności oraz warunki do jego rozwoju są decydującym warunkiem jego bytu, bezpieczeństwa i rozwoju.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo ekonomiczne, *human security*

Wprowadzenie

Postępujące procesy globalizacji, nowego rodzaju wyzwania i zagrożenia, zmiana warunków funkcjonowania państw rozpoczynają dyskusję nad wspólnie pojmowanym pojęciem bezpieczeństwa narodowego. Współpraca pokojowa, najczęściej polegająca na wzajemnej pomocy bądź rywalizacji, uruchamia procesy

¹ Adres e-mail: mmplecka@aol.com

powiązań interesów politycznych i gospodarczych tworzących sieć powiązań międzynarodowych, powodujących w konsekwencji przenikanie się bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego¹. Tworzenie się tych współzależności powoduje tym samym tworzenie się dwóch nowych, jednocześnie funkcjonujących podejść do bezpieczeństwa. W przypadku państw w klasycznym ujęciu możemy mówić o prymacie ochrony suwerenności², a w przypadku grup społecznych o zachowaniu tożsamości³. Zasadniczym problemem staje się zatem obok kwestii socjalnych, związanych ze standardami życia, pracą, ochroną zdrowia czy dbałością o środowisko naturalne, także podmiotowość państwa jako centrum zainteresowania i odpowiedzialności za bezpieczeństwo ludzi.

Najogólniej bezpieczeństwo człowieka można określić jako stan, który daje poczucie pewności istnienia, przetrwania, tożsamości, niezależności, spokoju oraz rozwoju. W artykule opisano różne granice dochodowe zapewniające bezpieczeństwo ekonomiczne człowieka, których osiągnięcie z pewnością stanowi podstawę do wszelkich działań związanych nie tylko z przetrwaniem czy rozwojem, lecz także z tworzeniem świadomego społeczeństwa obywatelskiego. Należy jednak zwrócić uwagę, że bezpieczeństwo ekonomiczne człowieka nie może ograniczać się tylko do kształtowania dochodu zapewniającego godne życie. Aby dopełnić analizy, należy wziąć pod uwagę także nierówności ekonomiczne, społeczne i polityczne. W wymiarze ekonomicznym nierówności oznaczają różnicowanie dochodów, możliwość zatrudnienia, posiadanie własności, warunki bytowe; w wymiarze społecznym – wykształcenie, prestiż, styl życia, uczestnictwo w kulturze, kapitał społeczny, oraz politycznym – dotyczącym różnic w udziale we władzy oraz zaangażowaniu obywatelskim⁴.

¹ J. Stańczyk, *Istota współczesnego pojmowania bezpieczeństwa – zasadnicze tendencje*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2011, vol. 5, s. 16.

² Klasyczne pojęcie bezpieczeństwa było związane ze zdolnością państwa do zapewnienia integralności oraz nienaruszalności jego terytorium i ochronę przed zagrożeniem zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym, przede wszystkim w wymiarze militarnym.

³ O. Waever, *Securitization and Desecuritization*, w: R.D. Lipschutz (red.), *On security*, Columbia University Press, New York 1995, s. 67–68.

⁴ M. Wójcik-Zołądek, *Nierówności społeczne w Polsce*, Infos nr 20, Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa 2013, [orka.sejm.gov.pl/Wyd.Basnsf/0/942250857B274E5CC1257C190049BCDC/\\$file/Infos_157.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Wyd.Basnsf/0/942250857B274E5CC1257C190049BCDC/$file/Infos_157.pdf) (dostęp 17.03.2014).

1. Bezpieczeństwo człowieka w koncepcji *human security*

Koncepcja *human security* została opisana po raz pierwszy w raporcie Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju – Human Development Report w 1994 roku⁵. Jest odpowiedzią na przyjęte przez ONZ wizje rozwoju społecznego opartego na poszerzaniu pokojowej współpracy pomiędzy państwami⁶.

W koncepcji *human security* definicja bezpieczeństwa koncentruje się wyłącznie na człowieku i jakości życia, a w szczególności na zapewnieniu jego egzystencjalnych potrzeb oraz zagwarantowaniu dostępu do podstawowych dóbr publicznych: edukacji, służby zdrowia, infrastruktury, obrony narodowej i czystego środowiska. Do podstawowych zagrożeń człowieka w tym ujęciu należą zatem dysproporcje rozwojowe, problemy demograficzne, niekontrolowane migracje, rozwój zorganizowanej przestępczości, handel narkotykami, terroryzm międzynarodowy oraz zagrożenia dla środowiska naturalnego.

Rozważania w ramach tej teorii koncertują się na czterech najważniejszych aspektach:

- powszechności, wyrażonej jako zagrożenia człowieka, np. bezrobocie, przestępczość, narkotyki, zatrucie środowiska, naruszanie praw człowieka, które mają charakter uniwersalny i dotyczą każdego, z różnym stopniem nasilenia;
- niezależności, rozumianej jako poczucie bezpieczeństwa jednostki niezależnie od miejsca (konkretnego państwa), w którym dane zagrożenia występują, zagrożenia się umiędzynarodowiają i wymagają reakcji międzynarodowej;
- ochronie przez prewencję, w której podstawą rozwiązywania problemów powinno być zapobieganie oraz działania prewencyjne;
- zorientowaniu na człowieka, bezpieczeństwie człowieka, czyli wolność od konfliktów i zagrożeń ma umożliwiać normalne funkcjonowanie w społeczeństwie i rozwój, dokonywanie wyborów oraz dostęp do możliwości społecznych i gospodarczych.

Koncepcja *human security* rozważa możliwości uwolnienia ludzkości zarówno przed strachem o utratę pracy i dochodów, życiem w ubóstwie (*freedom from want*),

⁵ Autorem raportu jest Mahbub ul Hag, były minister finansów Pakistanu, twórca wskaźnika rozwoju społeczne (Human Development Index – HDI).

⁶ *Human Development Report 1994*, United Nations Development Programme (UNDP), Oxford University Press, New York–Oxford 1994, s. 22.

jak i przed przemocą fizyczną (*freedom from fear*)⁷, a zatem można zauważyć ścisły związek pomiędzy bezpieczeństwem a zrównoważonym rozwojem człowieka. Główne składniki bezpieczeństwa człowieka i jego rozwoju zawierają w sobie następujące elementy: bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo żywnościowe, bezpieczeństwo zdrowotne, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo osobiste, bezpieczeństwo społeczne oraz bezpieczeństwo polityczne.

W dalszej części artykułu zostanie omówione szczegółowo bezpieczeństwo człowieka w wymiarze ekonomicznym.

2. Definicja i miary bezpieczeństwa ekonomicznego człowieka

W koncepcji *human security*, w której podmiot stanowi jednostka w znaczeniu człowieka, jego potrzeb i rodziny, ważne jest, by definicja bezpieczeństwa ekonomicznego była skoncentrowana na poczuciu bezpieczeństwa odczuwanego przez człowieka.

Józef Kukułka⁸ uważa, że bezpieczeństwem państwa jest jego przetrwanie w znaczeniu integralności terytorialnej i niezależności politycznej. Rozważając zatem przetrwanie państwa w rozumieniu przetrwania narodu, możemy uznać, że zapewnienie potrzeb biologicznych członków społeczeństwa będzie stanowiło o jego poczuciu bezpieczeństwa poprzez zapewnienie dostępu do żywności, wody, mieszkania itp. Definicja powyższa nie precyzuje, czy odpowiedzialność za egzystencję człowieka jako członka społeczności bądź narodu ma przejąć państwo, czy jest to integralna decyzja człowieka, głowy rodziny. Definicja nie wspomina również, czy przetrwanie wiąże się tylko z biologicznym przeżyciem, a więc zapewnieniem podstawowych warunków do egzystencji, czy również odpowiedzialnością państwa jest dbanie o rozwój jednostki i jej integrację ze społeczeństwem. Zasadniczym pytaniem jest, czy zapewnienie warunków do przeżycia człowieka wiąże się z zapewnieniem warunków do uzyskania pracy i możliwości uzyskania dochodu z pracy umożliwiającego przetrwanie i rozwój rodziny, czy państwo poprzez system działań pomocowych, chociażby w postaci zasiłków lub pomocy socjalnej, ma zapewnić odpowiedni poziom dochodu, który umożliwia egzystencję, czy raczej państwo po-

⁷ Tamże, s. 24.

⁸ J. Kukułka, *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982, nr 7, s. 34.

winno zapewnić tylko fizyczny dostęp do żywności, wody i dachu nad głową, czy powinno wspierać rozwój człowieka, dbać o jego dobrobyt.

W pracy Jamesa Sperlinga i Emila Kirchera jest jasno sprecyzowane, że bezpieczeństwo ekonomiczne to zdolność państwa do zapewnienia podstawowych potrzeb w trzech zidentyfikowanych i oddzielnych elementach:

- zdolności państwa do obrony socjalnej oraz ekonomicznej struktury społeczeństwa;
- zdolności państwa do efektywnego regulowania rynku oraz utrzymania integralności społeczeństwa;
- zdolności państwa do współpracy z innymi w celu ustanowienia międzynarodowego środowiska ekonomicznego, którego efektem ma być wzmocnienie współpracy w sektorze militarnym, jak również czerpanie korzyści z międzynarodowej współpracy⁹

W cytowanym raporcie z 1994 roku¹⁰ bezpieczeństwo ekonomiczne człowieka jest definiowane jako poziom dochodu uznanego za podstawowy, czyli zapewniający przetrwanie, zrównoważony rozwój i godność osobistą. Zasadniczym pytaniem jest, ile powinien wynosić taki dochód, który będzie można uznać za podstawowy, dający bezpieczeństwo ekonomiczne ludzi. Autor raportu wyjaśnia dodatkowo, że otrzymywany dochód powinien być stały, co oznacza jednocześnie stałe zatrudnienie w znaczeniu pewności zatrudnienia, a po przejściu na emeryturę pewne ubezpieczenie emerytalne w wysokości zapewniającej godne życie.

Pytaniem zasadniczym jest zatem, jaki poziom dochodu należy uznać za zapewniający przetrwanie, jaki za zrównoważony rozwój, a jaki poziom dochodu zapewni godne życie. Czy można przyjąć zatem ten sam poziom dochodu we wszystkich wymienionych kategoriach? Rozważania ekonomistów dowodzą, że trudno jest takie granice wyznaczyć chociażby z uwagi na ogromne zróżnicowanie potrzeb ludzkich i subiektywne postrzeganie kategorii dochodowych. Każdy człowiek może uznać inny dochód za dochód podstawowy, a inny za zapewniający godne życie, ponieważ wpływ na subiektywne odczuwanie i ocenę dochodu ma przecież wiele czynników, np. wiek, wykształcenie, doświadczenie zawodowe, miejsce zamiesz-

⁹ J. Sperling, E. Kirchner, *Economic Security and Cooperation in Post Cold War Europe*, „Review of International Studies” April 1998, s. 221–237, za: K.M. Księżopolski, *Ekonomiczne zagrożenia bezpieczeństwa państw. Metody i środki przeciwdziałania*, Kolor Plus, Warszawa 2004, s. 17–18.

¹⁰ *Human Development Report 1994...*, s. 23–25.

kania (wieś, małe miasto, duże miasto). Nie można też ustalić jednej uniwersalnej granicy dochodowej zapewniającej bezpieczeństwo ekonomiczne na poziomie podstawowym oraz na poziomie zapewniającym godne życie.

3. Granice dochodowe bezpieczeństwa ekonomicznego

W Polsce istnieje wiele granic dochodu uznanych za narzędzia do mierzenia poziomu dochodu wyznaczającego poziom życia jako:

- dochód wyznaczający bezpieczeństwo biologiczne człowieka, przeżycie liczone jako minimum egzystencji;
- dochód wyznaczający bezpieczeństwo socjalne człowieka liczone jako minimum socjalne;
- dochód wyznaczający bezpieczeństwo socjalne człowieka liczone jako minimum subiektywne;
- dochód wyznaczający kryterium pomocowe ustalone dla potrzeb urzędów polityki społecznej w ramach pomocy socjalnej, kryterium ustawowe;
- dochód wyznaczający poziom dochodu relatywnego zapewniającego przeżycie, stosujący miarę uniwersalną, służący do porównań międzynarodowych, relatywna granica;
- płaca minimalna, narzędzie polityki społecznej uznającej poziom minimalnej gwarantowanej płacy etatowej.

W Polsce minimum egzystencji i minimum socjalne jest obliczane w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych. Minimum egzystencji, inaczej zwane minimum biologicznym, to taki poziom wydatków, który zapewnia utrzymanie człowieka przy życiu, w stanie zdrowia i zdolności do pracy¹¹. W takim znaczeniu można uznać minimum egzystencji za podstawową granicę bezpieczeństwa ekonomicznego człowieka na poziomie przetrwania biologicznego.

W koszyku dóbr wyznaczającym tę podstawową granicę uwzględniono tylko te potrzeby, które nie mogą być odłożone w czasie. Zalicza się zatem do nich przede wszystkim wydatki na żywność i mieszkanie, które stanowią ponad 86% wydatków (w tym na żywność 39,7%) oraz dobra bieżącej konsumpcji, w szczególności:

- leki i środki higieny osobistej;
- drobne naprawy odzieży i obuwia oraz ich niezbędne uzupełnienie;

¹¹ Strona internetowa Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, www.ipiss.com.pl.

- książki i artykuły szkolne związane z wypełnianiem obowiązku szkolnego (tylko w rodzinach z dziećmi w wieku 7–17 lat).

W tabeli 1 przedstawiono poziomy dochodów uznanych za minimum egzystencji w 2012 roku w podziale na wielkość gospodarstwa domowego.

Tabela 1. Zmodyfikowane minimum egzystencji gospodarstw pracowniczych w 2012 roku (ceny bieżące w złotych)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze					
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe
	M+K/2	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM+DS	M+K+D-M+2xDS
Razem	521,11	875,08	1263,42	1382,44	1771,96	2281,00
– na 1 osobę	521,11	437,54	421,14	460,81	442,99	456,20

Symbole zamieszczone w powyższej tabeli oznaczają: M – mężczyzna w wieku 25–60 lat; K – kobieta w wieku 25–60 lat; M+K/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstw mężczyzny i kobiety; DM – dziecko młodsze w wieku 4–6 lat; DS – dziecko starsze w wieku 13–15 lat.

Źródło: Informacja o wysokości minimum egzystencji w 2012, IPiSS, www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-egzystencji (dostęp 17.03.2014).

Minimum socjalne służy do diagnozy zmieniającego się zakresu sfery niedostatku oraz dystansu różnych stanów niedostatku od potrzeb uznanych umownie za społecznie niezbędne. W tabeli 2 przedstawiono minimalne poziomy dochodów uznanych za niezbędne do aktywnego życia w społeczeństwie w czerwcu 2013 i marcu 2014 roku w podziale na wielkość gospodarstwa domowego.

Minimum socjalne wyznacza bezpieczeństwo socjalne człowieka i oznacza taki poziom niskich dochodów, który pozwala rodzinom określonego typu zaspokoić potrzeby biologiczne, kulturalne i społeczne, przez co mogą normalnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa i integrować się z nim. Minimum to uwzględnia wydatki na żywność i mieszkanie (62%), edukację, zdrowie, kulturę, aktywny wypoczynek, transport i łączność. Pozostałe wartości procentowe składnika minimum socjalnego przedstawiono na wykresie 1.

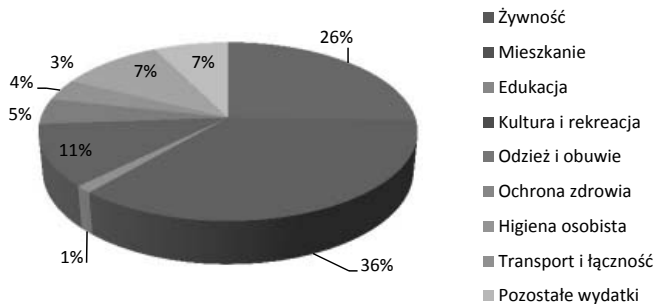
Tabela 2. Zmodyfikowane minimum socjalne gospodarstw pracowniczych w grudniu 2013 roku, minimalna emerytura i płaca minimalna od marca 2014 roku (ceny bieżące w złotych)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze					
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe
	M+K/2	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM+DS	M+K+D-M+2xDS
Minimum socjalne	1065,22	1765,57	2620,22	2781,63	3382,97	4145,58
– na 1 osobę	1065,22	882,79	873,41	927,21	845,74	829,12
Minimalna emerytura	844,45 zł					
Płaca minimalna	1680 zł brutto / 1237,2 zł netto					

Symbole zamieszczone w powyższej tabeli oznaczają: M – mężczyzna w wieku 25–60 lat; K – kobieta w wieku 25–60 lat; M+K/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstw mężczyzny i kobiety; DM – dziecko młodsze w wieku 4–6 lat; DS – dziecko starsze w wieku 13–15 lat.

Źródło: Informacja o wysokości minimum socjalnego w grudniu 2013, IPiSS, www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-socjalne (dostęp 17.03.2014).

Wykres 1. Struktura wydatków minimum socjalnego w grudniu 2013 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Porównując poziom dochodu uznanego za minimum egzystencji i poziom dochodu uznanego za minimum socjalne, można stwierdzić, że minimum egzystencji wyznacza granicę minimalnego dochodu, poniżej której jest zagrożona egzystencja człowieka, i minimum socjalnego granicę bezpieczeństwa ekonomicznego, poniżej której następuje deprivacja społecznych potrzeb człowieka. Kryteria dochodowe są

ustalane na podstawie badań prognozy interwencji socjalnej dokonywanej przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych¹².

Porównując minimum socjalne z płacą minimalną, można by uznać, że płaca minimalna jest tylko nieco wyższa od minimum socjalnego, które powinno zapewnić godne życie. Inną metodą wyznaczania linii dochodowej uznanej przez autorkę jako linii wyznaczającej bezpieczeństwo ekonomiczne są subiektywne granice dochodowe.

Granice bezpieczeństwa subiektywnego wyznacza się najczęściej na podstawie reprezentatywnych badań ankietowych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny. Pytania w kwestionariuszu dotyczą poziomu dochodów, jaki respondenci uważają za: bardzo zły, zły, niewystarczający, wystarczający, dobry i bardzo dobry. Poziom wystarczający wyznacza linię dochodowego bezpieczeństwa subiektywnego¹³. W tabeli 3 zostały przedstawione poziomy dochodów zapewniających bezpieczeństwo dochodowe w latach 2008–2010.

Tabela 3. Granice bezpieczeństwa subiektywnego (ubóstwa subiektywnego) w latach 2008–2010 w wybranych gospodarstwach domowych

Gospodarstwa	2008	2009	2010
	w złotych		
1-osobowe	1109	1112	1187
4-osobowe	1653	1693	1770

Źródło: www.stat.gov.pl/cps/rde/xbc/gus/wz_ubostwo_w_polsce_broszura.pdf (dostęp 17.03.2014).

Z dostępnych badań GUS wynika, że w Polsce w 2008 roku poniżej tego poziomu żyło 15,3% badanej populacji, w kolejnych dwóch latach sytuacja się poprawiała, i tak w 2009 roku poniżej tej granicy żyło 13,2%, a w 2010 – 12,9%.

Raport Banku Światowego zwrócił uwagę na podejście relatywne, które jest rozwijane głównie w badaniach porównawczych. Relatywne linie minimalnego dochodu definiują bezpieczeństwo ekonomiczne względne, ponieważ wartość realna tej linii zmienia się wraz z przeciętnym poziomem życia w danym kraju. Inaczej mówiąc, koszyk dóbr i usług, który kryje się za linią relatywną, zmienia się w zależności od zmian kategorii przeciętnych dochodów bądź wydatków. Europejski Urząd Statystyczny Eu-

¹² Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, DzU 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm., art. 9.

¹³ Najpopularniejszą metodą stosowaną do wyznaczania subiektywnych linii ubóstwa jest metoda lejdejska opisana przez Jarosława Podgórskiego, zob. tegoż, *Subiektywne linie ubóstwa*, w: S. Golinowska (red.), *Polska bieda II. Kryteria. Ocena. Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa 1997, s. 114.

rostat przyjmuje trzy linie relatywne: 40%, 50%, 60% przeciętnych wydatków na jedną osobę, dlatego w krajach o wysokim poziomie życia linie relatywne wyrażają stopień zaspokojenia potrzeb, a nie minimum poziomu bezpieczeństwa ekonomicznego.

Takie podejście zastosowano również w Polsce jako kryterium uprawniające do pomocy społecznej. W artykule 3 Ustawy z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej jest mowa o pomocy społecznej umożliwiającej życie w warunkach odpowiadających godności człowieka, a w artykule 8 sprecyzowano kwotę kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej i kryterium dochodowego na osobę w rodzinie uprawniającym do świadczeń pieniężnych z pomocy¹⁴. Od października 2012 roku ustawowa granica wynosi 542 zł dla osoby samotnej, natomiast dla osoby żyjącej w rodzinie – 456 zł na osobę.

4. Nierówności społeczne

Aby przedstawić pełny obraz personalnego wymiaru bezpieczeństwa ekonomicznego, należy zdecydowanie rozszerzyć analizę o ekonomiczny, społeczny i polityczny wymiar nierówności¹⁵. To właśnie poziom nierówności społecznych i ekonomicznych dopełnia obrazu warunków życia i rozwoju społeczeństwa. Najczęściej stosowaną miarą nierówności dochodowych jest współczynnik Giniego, który informuje o koncentracji określonych dóbr w społeczeństwie i przyjmuje wartości od 0 do 1. Wyższa wartość współczynnika oznacza większą skalę nierówności. Współczynnik Giniego jest równy 1, jeżeli jedna osoba posiada wszystkie zasoby, a pozostali członkowie społeczeństwa nie mają nic, natomiast gdy współczynnik Giniego przyjmuje wartość 0, wszyscy członkowie danej zbiorowości osiągają takie same dochody lub mają taki sam dostęp do pewnego dobra. W Polsce w latach 2003–2012 według badań Głównego Urzędu Statystycznego wysokość współczynnika Giniego nie zmieniła się istotnie. Dane te mogą być zupełnie inne, jeśli będziemy badać zróżnicowanie regionalne w Polsce, chociażby tylko porównując możliwość dostępu do pracy. Stopa bezrobocia w Polsce podawana w publikacjach oficjalnych osiągnęła na koniec lutego 2014 roku 13,9%. Rozpiętość regionalna wynosi już jednak 26,2 punktu procentowego i kształtuje się następująco: od 4,2% w Poznaniu do 30,4% w regionie białogardzkim. Zróżnicowanie ekonomiczne najbardziej jest widoczne w analizach regionalnych. Polityka

¹⁴ Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., art. 3, 8.

¹⁵ M. Wójcik-Żołądek, *Nierówności społeczne w Polsce...*

przeciwdziałania marginalizacji lokalnych społeczności nie jest skuteczna i prowadzi do peryferyzacji. Z jednej strony tworzą się mocne ośrodki miejskie, a z drugiej słabe peryferia. Konsekwencją takiego stanu są skutki nierówności w wymiarze społecznym i politycznym, np. spadek zaufania społecznego, zmniejszenie aktywności społecznej i obywatelskiej, wzrost przestępczości i korupcji. Wszystkie te zjawiska są obecnie zauważane w życiu społeczno-gospodarczym.

Podsumowanie

Powyższe rozważania nad personalnym wymiarem bezpieczeństwa ekonomicznego są konsekwencją analiz nad nierównościami w ujęciu nauk społecznych: ekonomicznych, społecznych i politycznych. Wszystkie miary dochodowe uznane za minimalne dochody pozwalające na godne życie zostały zaczerpnięte z metodologii badań nad ubóstwem. Porównując wszystkie miary przedstawione powyżej, można uznać, że płaca minimalna i kryteria dochodowe przyznające prawo do pomocy społecznej są ze sobą zbieżne. Prawdą jest, że płaca minimalna jest niewiele wyższa, jednak miejsc pracy jest ciągle za mało, by choć taką pracę podjąć. Jednocześnie nierówności płacowe mierzone stosunkiem dochodów 10% najwięcej i 10% najmniej zarabiających w ciągu ostatnich dwudziestu lat wśród krajów OECD wzrosły najbardziej w Polsce¹⁶. Wśród osób poniżej 25. roku życia na koniec lutego 2014 stopa bezrobocia wynosiła 28,1%. Z tego powodu z Polski wyemigrowało ponad dwa miliony osób, przede wszystkim młodzieży, i ta liczba nadal rośnie. Odptyw wykształconej młodzieży oraz dysproporcje wynikające z asymetrii rozwoju gospodarczego mogą prowadzić do znacznej dezintegracji społecznej i tworzenia się krajów czy regionów peryferyjnych. Nierówności ekonomiczne stają się w głównej mierze również czynnikiem kryzysogennym i są przyczyną wielu kryzysów politycznych: Paryż 2005 rok, Londyn 2011 rok, Ukraina 2014 rok.

Literatura

- Bobow D.B., Haliżak E., Zięba R., *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997.
- Human Development Raport 1994*, United Nations Development Programme (UNDP), Oxford University Press, New York–Oxford 1994.

¹⁶ Tamże.

- Księżopolski K.M., *Ekonomiczne zagrożenia bezpieczeństwa państw. Metody i środki przeciwdziałania*, Kolor Plus, Warszawa 2004.
- Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982, nr 7.
- Podgórski J., *Subiektywne linie ubóstwa*, w: S. Golinowska (red.), *Polska bieda II. Kryteria. Ocena. Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa 1997.
- Sperling J., Kirchner E., *Economic Security and Cooperation in Post Cold War Europe*, „Review of International Studies” April 1998.
- Strona internetowa Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, www.ipiss.com.pl/.
- Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, DzU 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm.
- Waever O., *Securitization and Desecuritization*, w: R.D. Lipschutz (red.), *On security*, Columbia University Press, New York 1995.
- Wójcik-Żołądek M., *Nierówności społeczne w Polsce*, Infos nr 20, Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa 2013, [orka.sejm.gov.pl/Wyd.Basnsf/0/942250857B274E5CC1257C190049BCDC/\\$file/Infos_157.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Wyd.Basnsf/0/942250857B274E5CC1257C190049BCDC/$file/Infos_157.pdf).

PERSONAL APPROACH OF ECONOMIC SECURITY

Abstract

The article presents the author's reflections on the economic approach to human security. Author defines and describes basic official income limits which enable people ensuring not only survival (or existence) but also development and cognitive activities. The author notes that the state should provide appropriate economic policy to guarantee their citizens development because it is personal income what guarantees development and safe live more than limits in a modern, knowledge-based economy. The attention is focused on economic limitations in human security because in a globalized world the most important factor is a competitive advantage.

Translated by Małgorzata Plecka

Keywords: economic security, human security

JEL Code: J17, P36